

A NAGYVÁROSI BŰNÖZÉS JELENSÉGEI

Bevezetés

Szerzők eredeti szándéka az volt, hogy a nagyvárosi bűnözés jellegét vizsgálják, különös tekintettel Budapestre. A kutatás alapján azonban kiderült, hogy a „nagyváros”, a „rendvédelem” és a „közbiztonság” – egyértelműnek látszó – fogalma egyaránt tisztázásra szorul, valamint az aktuális tendenciák, kilátások vizsgálata során különböző futurologikus technológiai fejtegetések is megkerülhetlenné váltak.

Relevancia és definíciók

A nagyvárosok általános vizsgálatának fontosságát az adja, hogy a világ népessége túlnyomó része városokban él, a harmadik világban a metropolisz mint településforma számszerűleg növekszik,⁴³³ hazánkban az urbanizált népesség aránya 70%. Az ENSZ már 2005. évben kiadott jelentései szerint 2030-ra további kétmilliárd fő lesz város lakó.⁴³⁴

A (nagy)város fogalmát legegyszerűbben államigazgatási értelemben célszerű definiálni, amely szerint *„egy vagy több településből és lakatlan területrészekből álló jogilag és térképileg elhatárolt, jogszabály által városi jogállásúnak minősített és névvel ellátott államigazgatási egység”, míg módon településtudományi értelemben „a területi munkamegosztás központi tevékenységére specializálódott jellegzetes településforma, amely magasabb szintű ellátást nyújt népessége számára, és komplexen, funkcionális értelemben különül el a (...) falutól”*⁴³⁵.

Városnak lenni a történelem során a társadalmi alrendszer teljes spektrumában elkülönülést jelentett. A városi autonómia jelei (saját állampolgárság, városi jogkönyvek), a saját gazdasági szervezetek (céhek), a rendfenntartó szervezet (rendmester, majd városi rendőrség) mind hangsúlyozták a különállást és kivételezettséget.

A városok tudományos vizsgálatához szükséges besorolást több elv mentén lehet megtenni; az ország általános adottságai, életszínvonala, a regionális viszonyok, és az adott város elfoglalt területe, népességszáma, népsűrűsége, a megtermelt jövedelem mennyiség szektoronkénti eloszlása, egyenlőségi viszonyai, megélhetési költségei, az általa birtokolt közigazgatási funkciók, nemzetközi relevanciája, regionális vezető szerepe, környezeti fenntarthatósága, infrastruktúrájának állapota. A tanulmány vizsgálati tárgyát képező nagyvárosoktól, hangozzék bármilyen triviálisan is, elvárás a nagyság. Európában a lakosságszám mérése az egyik legbevetettebb módszer, azonban -különösen rendészeti szemmel- nem elégséges a közigazgatási határán belül élő népesség nagyságát figyelni, célszerű az alvóvárosi-, napi ingázó-, időszakos átutazó- és turisztikai forgalmat is

⁴³³ World Bank, World Development Indicators. Forrás:

<http://databank.worldbank.org/data/views/reports/tableview.aspx> (Letöltés ideje: 2014.08.14.)

⁴³⁴ <http://hvg.hu/vilag/200509132milliadrvaroslako> (Letöltés ideje: 2014.03.14.)

⁴³⁵ Szabó József (szerk.): *Hadtudományi Lexikon M-Zs.* Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 1995.

számításba venni. A Európai Unió országaiiban jellemzően kisvárosnak minősülnek a 2-10.000 fő közötti települések, a középvárosok 50.000-250.000 fő között szórnak, ezt az értéket meghaladó városok tehát a „nagyvárosok”.

Magyarországon az egyetlen nemzetközileg is jegyzett nagyváros Budapest, a többi, főként megyeszékhely amolyan igyekvő „legnagyobb törpe” néhány fővárosi kerületnek megfelelő mérettel. Budapest megkérdőjelezhetetlenül első a területet, lakosságszámot, megtermelt jövedelmet és sajnos a bűnözést tekintve is hazánkban.

A bűnözés jelensége

A bűnözés minden ágával, vadhajtasával és hatásával -még a szervezett jelleget is nélkülöző válfaja is- a jogrenden keresztül az állam biztonságát, ezáltal fennmaradását veszélyezteti. A bűncselekmények rombolják a közmorált, károsítják a társadalom szövetét, aláássák az emberek közötti bizalmat és minden folyamat (interpersionális, gazdasági, jogi) költségét megemelik, vagyis a társadalom minden tagja tényleges érintettség nélkül is érzi hatásait és viseli terheit.

A bűnözés elsődlegesen a közbiztonságot sérti. Ez utóbbi fogalmát a biztonság általános definíciójából⁴³⁶ - fizikai veszély hiánya, fenyegetésmentes állapot, védettség – lehet levezetni, amely az állam számára kötelezettségként jelentkezik mint „az állampolgárok élet- és vagyonbiztonságának védelme és fenntartása”⁴³⁷.

A közbiztonság egyszerre objektív és szubjektív, egyik sem létezhet a másik nélkül; a közbiztonság egy olyan állapot, amelyben a társadalom tagjai ismerik és tudják jogaikat, azokat követik, betartják és bíznak abban, hogy az állam a jogok gyakorlását, érvényesülését akadályozó, gátló tevékenységgel szemben közvetlenül, akár kényszerrel is fellép⁴³⁸. A bűnözés ennek a feladatnak az ellátását akadályozza, ez akkor is igaz, ha a bűnözésnek, mint deviáns tevékenységnek, van ún. természetes rátája. Ez a ráta a nyugalmi állapotban levő, kiegyensúlyozott és kellően mobil társadalmakra jellemző, pontosan nem meghatározható, de érezhető mérték; a kor színvonalának megfelelő nyugodt és kényelmes életével egyet nem értők viselkedése. A társadalom mobilitási trendjei, a változó viszonyok ezt a rátát természetesen eltolhatják.

Az állam feladata a bűncselekmény végrehajtásának árát minél magasabbra szabni, a profitabilitás kockázati felárát a megfizethetetlen felé tolni közhatalmi eszközökkel; hatékony rendvédelmi szférát kiépíteni, fenntartani és fejleszteni, az oktatás és a kultúra révén beállítani a társadalom erkölcsi minimumát, valamint nyilvános ítéletek útján generális-, az elkövetőkre elkerülhetetlen, méltányos büntetést szabni, speciális prevenciót végezni.

A hagyományos gazdasági folyamatok illegális párja a költségvetési bevételnövelés kihívása a feketegazdaság, a gazdasági bűnözés és korrupció, valamint a szervezett bűnözés.

Egy adott város/nagyváros közbiztonsági állapota a jellemző jogsértő cselekmények összességéből tevődik össze. Ezt statisztikai módszerekkel rögzítik, amely

⁴³⁶ Szabó József (szerk.): *Hadtudományi Lexikon A-L*. Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 1995. 144. o.

⁴³⁷ Szabó József (szerk.): *Hadtudományi Lexikon A-L*. i.m. 735. o.

⁴³⁸ Bíró Gyula: *A közbiztonság és közlekedésbiztonság egyes kérdései, különös tekintettel a baleset-megelőzésre*. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XII. Pécs, 2011. 90. o.

azonban sohasem lehet pontos; a releváns cselekmények egy része –bűncselekményi csoportonként eltérő mértékben- látens marad⁴³⁹, esetleg az elkövetői kör nem felderíthető.

A közbiztonságot különböző tényezők befolyásolják; ilyen a bűncselekmények számának alakulása, az elkövetés jellege, a közvilágítás állapota, a lakosság és a rendőrség egymáshoz való viszonya, a közterületi rendőri/polgárőri jelenlét valamint a rendőrség reagáló képességének minősége.⁴⁴⁰ Szerzők álláspontja szerint a *közbiztonság fenntartása* a teljes és a legtágabb értelemben vett *rendvédelmi szféra feladata*. A szféra részét képezik esetenként magántársaságok, sőt magánszemélyek is, ezért megkockáztatható, hogy féloldalas álláspont azt kizárólag rendészeti, vagy még szűkebb értelemben rendőrségi hatáskörbe utalni.

A nagyvárosokban előforduló veszélyhelyzet (ideértve a közlekedési-, munkavédelmi-, építési- baleseteket, épületomlásokat, metrótüzek, bombariádók, tömegpánikok, garázdaság) kezelése és megoldása komplex feladat, amely a városi rendvédelmi szervek részéről olajozott együttműködést kíván. A művellet területén egyszerre lehet jelen a rendőrség több, akár speciális egysége, a katasztrófavédelem, a mentőszolgálat, a közműszolgáltatók (víz, gáz, villany) kivonuló szolgálata, a honvédség tűzsereszei, a közösségi közlekedés zavarelhárítói, és a területet legjobban ismerő tulajdonos magánbiztonsági személyzetével együtt. A szerzők álláspontja szerint előbbieket alapján a közbiztonság tekintetében ellátott rendvédelmi tevékenység értelmezését csupán rendőrségi munkára korlátozni nem ajánlatos és nem is indokolt, fenti szervek irányítása és reakcióképessége részét fogja képezni a közbiztonság értékelésének.

A rendvédelmi feladatok alcsoportját képező nagyvárosi rendészeti feladatokat a kitekintés szerint sem csak a rendőrség végzi; több országban van ellenőrző-bírságoló „közterület-felügyelet” változó jogkörrel. A fenti álláspont figyelembe vételével szinte lehetetlen az aktuális tendenciákról és irányzatokról kimerítően nyilatkozni. A rendőrség feladata a segélykérési szokásjog szerint elég széles; szerzők tapasztalata szerint a csőtöréstől a városépítészeti kérdéseken át egészen a rágcsálóirtási problémáig bezárólag érkeznek megkeresések. A rendőrség *„feladata a bűncselekmények megakadályozása, felderítése, a közbiztonság, a közrend és az államhatár rendjének védelme.”*⁴⁴¹ A kifejezetten bűncselekmények és szabálysértések vonatkozásában ellátott rendőri feladatok (közrendvédelmi, bűnmegelőzési, bűnüldözési) több módon is feloszthatóak; egyfelől a szolgálati formák által külön és összehangoltan ellátott feladatokra (ügyelet, körzeti megbízott, járőr, őrszolgálat, felügyelet), a kiemelt bűncselekményekben való eljárásokra (ezeket mindig az adott terület és időszak tapasztalatai jelölik ki), valamint a „szokásos” bekövetkező bűncselekményekkel és szabálysértésekkel kapcsolatos eljárásokra.

A különböző szolgálati formákban feladatot teljesítő állomány munkáját a vonatkozó jogszabályok alapján végzi, csak harmonikus együttműködésük segít a közbiztonság fenntartásában. A kiemelt bűncselekmények vonatkozásában megjegyzendő, hogy a területileg illetékes parancsnok által meghatározott kiemelt bűncselekmények, a kriminalisztikai előírások miatt kiemelt (pl. nyomrögzítés halaszthatatlansága) és a Be. 554/B. §-ben kiemelt jelentőségű ügyek⁴⁴² a gyakorlat alapján csak részben fedik egymást. Az illetékes parancsnok által kiemeltnek minősített bűncselekmények között lehet a közhangulatot (közbiztonságot) rontó bármilyen bűncselekmény (lopás, betörés,

⁴³⁹ Gönczöl Katalin (szerk.): Kriminológia – Szakkriminológia. Complex Kiadó, Budapest, 2013.

⁴⁴⁰ Bíró Gyula: i.m. 90. o.

⁴⁴¹ Magyarország Alaptörvénye, 46. cikk (1) bek.

⁴⁴² A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény

garázdaság), a kriminalisztikailag kiemelt bűncselekmény lehet szemleköteles (betöréses lopás, súlyos testi sértés, szexuális erőszak, emberölés⁴⁴³), míg a Be. 554/B. §-a szerint a hivatali, korrupciós, bűnszervezettel kapcsolatos, el nem évülő és emberiség elleni bűncselekmények tartoznak. Az ilyen deliktumok alkalmasak a rendőrségi munka egészének megítélésére, a felderítetlen rablások, gépjárműlopások, bandatevékenység, vagy a prostituált- és hajléktalanügy elvárásoktól eltérő kezelése is alkalmas a presztízs csorbítására. Ennek pszichológiai háttere, hogy az emberek biztonságra törekvő igénye általános, annak megtörése diszkomfortot okoz. Hazánkban a biztonság (pl. vagyonvédelem) érdekében tett intézkedések minősége és a megkötött biztosítások száma jellemzően alacsony, ezért pénzügyi tartalék nélkül egy kiürített lakás, „a” megrongált drága gépjármű egy élet munkájának elvesztését is jelentheti. A „szokásos” bűncselekményekkel kapcsolatban megjegyzendő, hogy a rendőri munka során egy bűncselekmény vagy szabálysértés bekövetkezése is sok. Tekintve az emberek között meglévő deviánsokat, tudatosan vagy gondatlanul bűncselekményeket elkövetőket, esetleg -főleg közterületi szabálysértések esetén- a kockázatókat, létezik egyfajta természetes normaszegés a nagyvárosi lakosság körében.

A közbiztonság objektív értelmezése szerint a vonatkozó statisztika alapján meghatározható egy adott területen, adott időszakban megtörtént „rendet” befolyásoló események és rendészeti releváns cselekmények száma és jellege, ezeket az értékeket hierarchiába rendezve kialakítható a területek közbiztonsági rangsora. Ez a besorolás a jogilag és szakmailag minősített bűncselekményeken alapul, összevethető adatsorokat alkotva. Egy adott területen, adott időszakban élő állampolgárok által érzékelt, általuk meghatározott rendfogalom szerint értékelt események és rendészeti releváns cselekmények önkényesen meghatározott száma és non-professionálisan értékelt jellege a közbiztonság szubjektív értelmezését eredményezik. Ezért egy súlyosnak értékelt bűncselekmény -pl. emberölés, szexuális erőszak- egész közösségek biztonságérzetét ingatja meg, extrém esetben akár az ingatlanárakban is visszatükröződő mértékben. A rendőrség megítélésére természetesen minden esemény kihat, ha az állomány megoldotta a problémát, „végezték a dolgukat”, ha valami fennakadás volt, „bezzeg, bírságotlani azt tudnak” felkiáltással.

A nagyvárosi közbiztonság háttere, trendek és tendenciák

A nagyvárosok jelenlegi kihívásai között szerepel a terrorfenyegetettség (kis eséllyel bekövetkező, de nagy hatással bíró esemény), és az általános bűnözés (folyamatosan bekövetkező események, kisebb hatásokkal a közösség életére). A terrorfenyegetettség vizsgálata során vissza kell nyúlni a hadtudományi gyökerekhez; az aszimmetrikus hadviselés alapján végrehajtott terrorista művelet békeidőben, városi környezetben legalább olyan tisztító tud lenni⁴⁴⁴, mint egy iraki csapásmérés.

A modern rendszert egyik válasza a szervezett bűnözés és terrorizmus kihívásaira a nagyobb, felszereltebb erő bevetése. Ennek jellemző formája a különleges egységek, Magyarországon immár kizárólagosan a Terrorelhárítási Központ, amely militáris jellegével

⁴⁴³ Nagy József: A kriminálmetodika általános kérdései. Kivonat. Rendőrtisztviselői Főiskola. Forrás: http://rtk.uni-nke.hu/uploads/media_items/krim/krimmetod_kivonat.pdf (Letöltés ideje: 2014. 08. 21.)

⁴⁴⁴ Resperger István – Kiss Álmos Péter – Somkuti Bálint: Aszimmetrikus hadviselés a modern korban. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2013. 256-269. o.

és létjogosultságaival kapcsolatban folyamatos vita folyik.⁴⁴⁵ A harctereken már lehetőség nyílt drónok, robotok éles bevetésére és a tapasztalatok alapján ezek a technikai eszközök a városi bűnüldözésben is kezdenek polgárjogot nyerni. A másik válasz a titkosszolgálati módszerek (adatbányászat, OSINT, operatív vonal) állandó fejlesztése, erősítése.

A modern háború fontossága tehát, hogy jóslatszerűen megmutatott néhány jelenséget a békés országok nagyvárosaiban várható tendenciákról; ilyenek voltak a főként fiatal dologtalan tömegek spontán összeverődéseiből származó alig kezelhető helyzetek Németországban, Franciaországban⁴⁴⁶, Spanyolországban, vagy akár a 2006. évi budapesti zavargások, amelyek lángoló gépkocsi roncsoktól keretezett háborús övezetté változtatták a városokat. Az CQB (close quarter battle) legújabb példája a szomszédban található Kijev, a városi rendőrség mellett a -tértségben megszokott, az orosz OMON⁴⁴⁷ mintájára szervezett-belügyi speciális csapat a Berkut⁴⁴⁸ szabályos utcai csatát vívott a „békés tüntetőkkel”.

A háborús tapasztalatok újfent felhívták a figyelmet a konstans terrorfenyegetettségére, a régóta létező izraeli példákon túl a New York-i, londoni és madridi infrastruktúra ellen elkövetett robbantások meggyőzték a közvéleményt, hogy az aszimmetrikus hadviselést képviselő terrorizmus brutális hatékonysággal zúzza szét a nyugati életforma alapjait; a szabadságjogokat, a gondtalanságot és a félelemnélküliséget. Az iszlám, szeparatista, szélsőbal- és jobboldali terrorizmus (bár a szakirodalom sem egységes kit minek lehet besorolni), a megszállt övezetekből vagy a sérelmek földjéről nagyon olcsón ajtóhoz hozta a hadviselést, könyörtelenül rámutatva a demokráciák sebezhető pontjaira.

A nagyvárosi névtelenség, a külvárosokban magukra hagyott tömegek között kiépülő terrorhálózatok, a sokad generációs bevándorlók, a tanulóvízummal mobilis, hétköznapi embernek látszó szélsőségesek kiszűrése komoly erőket és speciális módszertant igényel. Amíg egy barkácsboltban némi internetes kutatást követően beszerezhető minden tömegpusztító kellék, a közbiztonsági fenyegetettség állandó marad.⁴⁴⁹

A terrorizmustól eltérően az „általános – azaz nem politikai töltetű – városi bűnözés sokkal kisebb léptékben gondolkodik, és semmiképpen sem pánikkeltésben.

A budapesti közbiztonságról

Tanulmányunk vizsgálati területét jelentő fő célterülete Budapest. A főváros területe 52514 hektár, közigazgatásilag 23 kerületre osztva. A város földrajza erősen tagolt, vertikálisan a Duna folyó osztja két részre, nyugaton a Budai-hegység, keleten a Pesti-síkság található. A folyó építő tevékenysége miatt több zátony és sziget található, a két part összeköttetését kilenc híd biztosítja. A budai oldal inkább lakó- és pihenőövezet, sok zöldterülettel (legdélibb és legészakibb részei kivételével, amelyek ipari jellegűek), míg Pest az ipar, a kereskedelem és közigazgatás központja, nagy kiterjedésű összefüggő lakónegyedekkel.

⁴⁴⁵ Rise of the Warrior Cop, The Wall Street Journal, 2013. 08. 07. Forrás: <http://online.wsj.com/news/articles/SB10001424127887323848804578608040780519904> (Letöltés ideje: 2014. 08.09.)

⁴⁴⁶ Kakasy Judit: A külvárosok lázadása – rendkívüli állapot Franciaország nagyvárosaiban, Kisebbségkutatás 2006/2. sz. Vö. http://www.hhrf.org/kisebbségkutatás/kk_2006_02/cikk.php?id=1377 (Letöltés ideje: 2014.08.28.)

⁴⁴⁷ Otryad Mobilnij Osobogo Naznacheniya – orosz speciális rendőri egység

⁴⁴⁸ Berkut= Aranyas, Aquila chrysaetos chrysaetos. Ukrán különleges belügyi egység elnevezése

⁴⁴⁹ Resperger-Kiss-Somkutu: i.m. 26. o.

A város közlekedési szempontból csomópont, mind a vasútvonalak, mind a közlekedési utak vonatkozásában. A szórakozásért állandó jelleggel a Duna-part és a belvárosi kerületek létesítményei felelnek (kiemelten a Belváros, azon belül a VII. kerületi „Bulinegyed”), valamint időszakos jelleggel a Sziget fesztivál. A város turisztikai kitettsége 2012-ben 8.166.900 vendégéjszaka, 2013. első félévében 3.879.787 vendégéjszaka⁴⁵⁰ volt. A város átlagos életszínvonala, infrastrukturális ellátottsága, tőke- és munkaerővonzó képessége kiugró az országban⁴⁵¹, ennek megfelelően lakosainak száma 1,7 millió fő,⁴⁵². A település országosan kiugró gazdasági helyzete persze az országos viszonyokhoz hasonlító belső egyenlőtlenségeket rejt, a Duna két partján mintha más város lenne; a II. és a VIII. kerület közötti életszínvonal-különbség a Hollandia-Albánia távolságot mutatja.

A főváros területén – az országos hatáskörű szerveket nem számítva – a Budapesti Rendőr-főkapitányság 22 rendőrkapitánysága és a Dunai Vízügyi Rendőrkapitányság feladatos rendőrségi törvényben meghatározott feladatok ellátásáért. Rendőrszemmel nézve Budapest a rémálommal határos; az embermennyiség, az infrastrukturális adottságok miatt számtalan módon követhető el szabálysértés vagy bűncselekmény. Jelenleg a nagyvárosi bűnözés általánosan uralkodó trendjei a „gyengébbek”, fiatal- vagy időskorúak, nők, mozgássérültek, részegek, hajléktalanok sérelmére elkövetett bűncselekmények, ezek egy részét már helyben rögzítik is a tettesek. Az „örök” kategóriába sorolható az itatás (gyorsan ható gyógyszerek adagolása a gyanútlan áldozat részére), az öregezés (az idősebb jellemzően férfiak részére szexuális együttlét ígéretével elkövetett csalások és lopások). Jellemzőek az árendőr-legendával, vagy alközműves dolgozóként elkövetett csalások, a házkutatás, különféle ellenőrzések, javítások ígéretével a lakásba bejutó számbeli fölényben levő elkövetők pillanatok alatt aláíratnak irreális szerződéseket, eltulajdonítanak minden értékeset. Némileg erőszakosabbak a rablások, extrém formában vetkőztetéssel a közlekedési eszközökön a részegek vagy védekezésre egyéb okból képtelenek kifosztása.

Az utcai bűnözés során – bár hazánkban eddig nem jellemző – jelen vannak a virtuskodással együtt járó hatalmi játékok, a bandatevékenység beavatási szertartásai; ilyen a knock-out game (ismeretlen járókelő lesből való leütése), Londonban a késes bűnözés elterjedése. Trend továbbá a bevásárlóközpontokban való elkövetés megszaporodása, a tömeg, az üzletek sokasága, értékek szétszórtsága vonzó célpont az elkövetőknek. Ugyanilyen probléma a gépjárművek épsége, -amennyiben nem lopják el őket- a bennük tárolt tárgyakért feltörhetik, sokszor az okozott kár az eltulajdonított dolog értékének sokszorosát jelenti. A bűncselekmények statisztikai rögzítését az egységes nyomozó hatósági és ügyészségi bünyügyi statisztikáról (ENyÜBS) korábban a 59/2007. (XII. 23.) IRM rendelet, majd 12/2011. (III. 30.) BM rendelet alapján a nyomozó hatóság, illetve az ügyészség látja el.

Budapesten 2012-ben 118.600, 2013-ban 109.599 regisztrált bűncselekményt követtek el⁴⁵³, a statisztika területi eloszlását a hatóság immár térképen is megjelenítette⁴⁵⁴. Az adatok alapján a legnépszerűbb bűncselekmények a betörés, a gépkocsi feltörés és -

⁴⁵⁰ Magyarország turizmusának alakulása, Itthon.hu http://neta.itthon.hu/szakmai-oldalak/statisztikai-adatok/statisztikai-adatok#_2013 (Letöltés ideje: 2014.06.20.)

⁴⁵¹ Bakos Norbert – Hidas Zsuzsanna – Kezán András: Területi különbségek Magyarországon. KSH Budapest, 2011. Vö. http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/terstat/2011/04/bakos_hidas_kezan.pdf (Letöltés ideje: 2014.06.20.)

⁴⁵² Budapest adatai, Földhivatalok. Forrás: <http://foldhivatalok.geod.hu/telepules.php?page=13578> (Letöltés ideje: 2014.06.20.)

⁴⁵³ 6.2.7.1. A regisztrált bűncselekmények száma kiemelt főcsoportok szerint Forrás: https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_zji003.html (Letöltés ideje: 2014.08.20.)

⁴⁵⁴ Országos Bünyügyi Térkép Vö: <http://bbterkep.police.hu/mapdisplay/bu.html> (Letöltés ideje: 2014.08.21.)

lopás, valamint a rablás. Elkövetések száma szempontjából a legveszélyesebb az V. kerület, legbiztonságosabb a XVII. kerület. Tendenciaszerűen Budán kevesebb a bűncselekmény, mint Pesten; a félmillió nyugati oldalon 25 ezer esetben, míg az 1,2 millió lakosú Pesten tavaly 108 ezer esetben rendelték el büntetőeljárást a hatóságok.

A nagyvárosok jövője, kilátások

A XXI. században a technológiai és a mögöttes gondolati fejlődés mind a nagyváros, mind a nagyvárosi bűnildözést átalakítja. A technológia jelenlegi szintjén

- a bűnügyi hírszerzés erősítése,
- a bűnjóslás-bűnelemzés,
- térfigyelő és belső kamerák telepítése, és a
- a rendőri állomány képzési-irányítási rendszerének folyamatos fejlesztése elérhető.

A városok jövőjéről –rendészeti szemmel- annyi riasztó utópia él, mintha a folyamatos urbanizálódás csak mocskos utcákat, sötétben bujkáló bűnözőket, és kezelhetetlen méretűre hízott nagyvárosokat eredményezhetne. A városokról való gondolkodás jövőorientáltsága magában foglalja a ma még kísérleti stádiumban vagy elszigetelten létező technológiák, szinergikus felhasználását. A nagyvárosi koncepció –hogyan ne a disztópikus víziót vázoljuk fel- olyan elemeket kell felvonultasson, amelyek a szabadságjogok minél teljesebb körű megtartása mellett biztosítják a rendészeti hatékonyság érvényesülését.

A jövő fő koncepcióját a „smart” és a „fenntarthatóhatározza meg, amely komplex hálózattá fogja össze az emberi élet teljes színterét; az intelligens otthon, okos közlekedés, és iroda, a kiegészítő szolgáltatásokkal a ma is létező megoldások összekapcsolásával a nem túl távoli jövőben forradalmi változásokat hozhat a mindennapokban. Az irányzatnak több részcelkitűzése-leágazása is van; a fenntarthatóság eszméjén belül a közösségi közlekedés fejlesztése, a lakatlan házak hasznosítása, új építőanyagok felhasználása, vagy olyan romantikus elképzelések, mint a Green City, a community gardening (közösségi kertek) és egyéb életminőség-növelő kezdeményezések sokasága.

A bűnügyi hírszerzés trendje a meglévő rendőrségi adatbázisok és OSINT-tevékenység (Open Source Intelligence - nyílt forrású hírszerzés) metszetét helyezi fókuszba (webes és közösségi oldalak), mivel a Big Data (óriási mennyiségű strukturálatlan adat) felfedezésével megjelent a bűnjóslás módszere. Az amerikai Nemzetbiztonsági Ügynökség (NSA – National Security Agency) Edward Snowden által napvilágra hozott anyagai megmutatták a kibertérben (minden programot futtató eszköz) végezhető adatgyűjtés, kiemelten a web és mobiltelefonok vonatkozásában végezhető terepmunka határait. A viselhető elektronika (wearable electronics) várhatóan közeli térnyerésével a begyűjtendő adatok köre tovább szélesíthető, újabb adatbányászati módszerek kifejlesztését téve szükségessé.

A rendőrségi munkának – követve a hírszerzést – be kell szereznie és tömegesítenie a területen használható, csatlakoztatható és valós idejű adatközlést lehetővé tevő eszközöket. A térfigyelő kamerák hálózatba kötésével megfigyelhető a tömeg áramlása és jellege, az eljárás alkalmazható sporteseményeken vagy zsúfolt közösségi helyeken pl. a zsebtolvajok kiszűrésére is.

Az arcfelismerő szoftverek, ujjlenyomat-azonosítók, egyénhez kötött fizetési módok a potenciális elkövetőként azonosított személyek mozgásának jobb követhetőségét biztosítják.

A bűnjóslással a korábbi rendőri jelentések és a begyűjtött adatok értékeléséből kockázatelemzési módszerrel kiválasztott területekre jó előre látható rendőri erőt irányít a központ, megelőzve a bűncselekmény elkövetését és növelve a tettenérés esélyét, továbbá folytak kísérletek olyan előrejelző rendszerrel, amely az alanyok általános és fizikai attribútumai alapján képes lenne a bűncselekményt elkövetni szándékozó személyt azonosítani.

A kísérletek programformába öntött változata a prediktív elemzés módszerével dolgozó Predpol, rengeteg digitális nyom (közösségi oldalak, személyes közlések, statisztikákból, és nyilvános adatok) egységes értékelésével Los Angeles 5 rendőri körzetében 13%-kal csökkentette a bűnözést. Ugyanígy hatékony a Facebook közösségi oldal saját előrejelző rendszere, a felhasználók az oldalon tanúsított tevékenységük alapján jelöli meg potenciális bűnelkövetőként. Chicago rendőrsége például hálózatelemzéssel követi a különösen veszélyesnek ítélt személyek egymás közötti kapcsolatát, terület- helyett perszonális elven jósolva és előzve meg a bűnt. A rendőrök személyesen mondják el az azonosított érintetteknek, milyen sors vár(hat) rájuk.

A térfelügyelő és belső kamerák bűnüldözési célú felhasználását az első telepítések óta jogi viták övezik. A CCTV (zártláncú televízió – Closed Circuit Television), a rendészeti központokhoz (rendőrség, közlekedés- és közterület felügyelet) becsatlakozó kameraképek és a rögzített felvételek sokasága polgárjogi szervezetek szerint a privacy-t veszélyezteti.

Magyarországon a TASZ (Társaság a Szabadságjogokért) civil szervezet 2007-ben perelt először eredményesen a közterületen elhelyezett térfelügyelő kamerák fellelhetőségével kapcsolatban⁴⁵⁵, álláspontjuk szerint „semmi nem utal arra, hogy a térfelügyelés valóban biztonságot adna, de azt biztosra vehetjük, hogy a magánszféránk jelentősen beszűkült”.

Ennek némileg ellentmondanak a rendőrség által saját hatáskörben felhasznált vagy a sajtó részére kiadott felvételek alapján elfogott elkövetők (például az „aluljárós támadók” néven ismeretté vált banda).

A bűnüldözés jövőjének stratégiája szükséges módon alkalmazkodik az új folyamatokhoz. Ez megkívánja a törvényalkotási részvételt és a jogi környezet egyszerűsítését, továbbá elengedhetetlen szerep hárul a sokrétű bűnmegelőzésre (közte a rendőrség közterületi jelenlétének fokozására). A rendészeti szervek eredményességi indexe a technológiai reakcióképesség növelésével, a feladat ellátásához szükséges adatbázisokhoz való hozzáférés egyszerűsítésével, a bűnelemzéssel és bűnjóslással növelhető. Ugyanígy jelentőséggel bír a modernizálás, robotizálás és operatív megoldások kiterjesztése is. A fejlesztés lehetséges irányai komplex informatikai rendszerek, a robotika, viselhető elektronika felé mutatnak.

A rendőrségi tevékenység típusaiból (passzív, aktív, reaktív és proaktív) a modern nyugati bűnüldözés proaktív módon rutinszerűen használja a közösségi és szomszédági rendészetet, ez a svájci, angliai és egyesült államokbeli modell után hazánkban is kezd bevezetésre kerülni. A közösségi rendészet négy alapeleme ezek szerint a konzultáció (a polgár – rendőr kapcsolat minőségi és mennyiségi javulása), a problémaorientáltság (valós

⁴⁵⁵ Elkészült az első online budapesti térfelügyelő kameratérkép, TASZ, 2007. 10. 29. Forrás: <http://tasz.hu/adatvedelem/teruleti/terfigyeles> (Letöltés ideje: 2014.03.14.)

és lehetséges problémák kiküszöbölése, proaktív megközelítéssel), a programok mobilizálhatósága (ha sikeres egy megoldás, át kell adni a hasonló gondokkal küszködő egyéb területeknek) és az adaptációs készség (decentralizáció, a felelősség áttétele a központi irányítástól a helyi egységhez).

A trendek megtörésére alkalmazható a közterületi rendőri állomány irányítási rendszerének folyamatos fejlesztése, a bevetési protokollok fejlesztése. A teljes állományra kiterjedően az egységek bevetési felszereléssel való ellátása a központi képességeknek megfelelő egyszerű interface-szel kialakított eszközökkel, amely alkalmas priorálásra, képekezelésre, előzménykutatásra, azonnali adatbevitelre és jelentésírásra. Ezzel párhuzamosan szükséges az állomány folyamatos szakmai-informatikai képzése a feltárt törvénytöréstől gyakorlat ismertetése végett.

Az indokolt helyeken szükséges a már triviális térfigyelő kamerák észlelési minőségének fokozása, képességeik kiterjesztése (pl. infravetítővel), illetve összekötése hangfelvevő-analizátorral, egyes helyeken szaganyag-érzékelőkkel, valamint a képek elemzése, arcfelismerő- és prioráló rendszerrel való összekötése. Budapesten a VIII. kerületben tervezik az – egyelőre jogszabályi háttér nélkül – arcfelismerésre is képes kamerák teljes körű telepítését. Fel kell továbbá készülni a biometrikus azonosítási formák rutinszerű alkalmazására; erre alkalmas a DNS, a szem írisze, az ujjnyomat, a tenyervéna⁴⁵⁶, lábnyomat⁴⁵⁷, az orr⁴⁵⁸ és fül lenyomata és térbeli képe. Külön kihívás lesz a testi jegyek változtathatóságának nyomon követése (sebészet, korrekciók, szemszín lézeres változtatása)⁴⁵⁹.

Az ellopott gépjárművek vonatkozásában hatékony eszköz a körözési rendszerhez kapcsolt rendszámfigyelő automatika, a megfelelő passzív sebességsökkenő eszközökkel és elfogó-egységgel kiegészítve. A monoton járőrözés kiváltására, sérülések és a fertőzésveszéllyel járó személyes kontaktus kiküszöbölésére hosszú távon megoldás lehet a robotika bevetése. A Boston Dynamics⁴⁶⁰ kollekciónak megvan a jövőben használható rendőri technológia minden ígérete.

Összefoglalás

Összefoglalásul megállapítható, hogy a modern rendvédelem tevékenységét a működő állam keretei között tudja kifejezni az állampolgárok biztonsága és jóléte érdekében. A közbiztonság kialakításában és fenntartásában speciális szerep jut a rendőrségnek, amely ezt a feladatot a vonatkozó jogszabályok alapján látja el. A jövőre vonatkozó minőségfejlesztési elképzelések nagyobb mértékű hálózatosodást, az aktuális trendek ismeretét és követését, valamint alaposan kiképzett és motivált állományt és a kor színvonalának megfelelő technikai eszközparkot követelnek meg.

⁴⁵⁶ Új magyar találmány a vénaszkenner. Index, 2013. 10. 02. Forrás: http://index.hu/tech/2013/10/02/uj_magyar_talalmany_a_venaszkenner/ (Letöltés ideje: 2014. 08. 21.)

⁴⁵⁷ Footprints ID People Like Fingerprints. Dsiccovery, 2011. 09. 07. Forrás: <http://news.discovery.com/human/footprints-identity-fingerprints-110907.htm> (Letöltés ideje: 2014.08.21.)

⁴⁵⁸ Nose scanning techniques could sniff out criminals, BBC, 2010. 03. 02. Forrás: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/science/nature/8543292.stm> (Letöltés ideje: 2014. 08. 21.)

⁴⁵⁹ Laser procedure turns brown eyes blue, scientist says, CBS News 2011. 11. 02. <http://www.cbsnews.com/news/laser-procedure-turns-brown-eyes-blue-scientist-says/> (Letöltés ideje: 2014. 08. 21.)

⁴⁶⁰ Boston Dynamics Robots <http://www.bostondynamics.com/> (Letöltés ideje: 2014.03.14.)